رۆلێ وێنێ دیتنێ د بەرجەستەكرنا رامانا تێكستێ هۆزانێدا (جۆری وێنێ مۆتیڤی وەكو نموونە) (١)

پ.د. محمد بكر محمد[١] و د. نزار سلمان طاهر[٢]

[١] پشكا زمانێ كوردی، سكۆلا ئادابێ، فاكولتیا زانستێن مرۆڤایەتی، زانكۆیا دهۆكێ، هەرێما كوردستانێ/عێراق.

[٢] پشكا زمانێ كوردی، سكۆلا زمان، فاكولتیا زانستێن مرۆڤایەتی، زانكۆیا زاخو، هەرێما كوردستانێ/عێراق.

((رەوزامەندیا بەلاڤكرنێ : 2 نیسان 2014))

پوختە:

ئەڤ ڤەكولینە هەولدانەكە ژ بۆ خویاكرنا رۆلێ وێنێ دیتنێ ژ جۆرێ مۆتیڤی ژ بۆ ناڤگرتن و بەرجەستەكرنا رامان و دەلالەتا ڤەشارتییا تێكستێ هۆزانێدا، هەلبەت هۆزانا نوییات كوردی برەنگەكێ بەرفرەه ئەڤ دیاردە لناڤخوە گرتییە تاكو نهۆ چ ڤەكۆلینێن ئەكادیمی لبەرچاڤێن مە نەكەتینە كو دناڤ رەخنا كوردیدا هاتبنەكرن ژ بۆ دیاركرنا وی رۆلێ ناڤبری.ئەڤجا پێخەمەت دیاركرنا ڤی رۆلی و ڤەكولینا ڤێ دیاردێ دناڤ هۆزانا كوردیدا مە ئەڤ ڤەكۆلاینا بناڤونیشانێ(رۆلێ وێنێ دیتنێ د بەرجەستەكرنا رامانا تێكستێ هۆزانێدا- جۆرێ وێنێ مۆتیڤی وەكو نموونە-)ئەنجامدایە و پشتی ئازراندنا بابەتێ ماهییەت و پێكهاتا وێنێ دیتنێ ژلایێ تیۆریڤە بۆ مە خویابوو كو ئەو مۆتیڤێن دگەل وان هۆزانان هاتینە ناڤگرتن رۆلەكێ بنەرەتی و راستەوخۆ دگێرن ژ بۆ ناڤگرتنا رامان و دەلالەتا ڤەشارتییا هۆزانان و مینا رەگەزەكێ هونەریێ پێكهاتا هۆزانێ بەرجەستەییا خوە وەردگرن و دیسان دبنە ئالاڤەكێ باش بۆ وەرگری پێخەمەت شلۆڤەكرنا رامان و دەلالەتا ڤەشارتییا هۆزانێ.

(١) ئەڤ ڤەكۆلینە پشكەكە ژ ناما دكتورایا ب ناڤونیشانێ(سیمیولۆژا وینێ دیتنێ د هۆزانا هەڤچەرخا كوردیدا) یا قۆتابی(نزار سلمان طاهر) ب سەرپەرشتیا(پ.د.محمد بكر محمد).

پێشەكی:

بێگۆمان هەر دیاردەك یان رەگەزەكێ هونەریێ دگەل تێكستێ هۆزانێ د هێتە ناڤگرتن یان وەشاندن، ئەرك و كاریگەرییا خوە لسەر رامان و دەلالەتا ڤەشارتییا تێكستێ هۆزانێ د كەت.لێ ب مخابنیڤە تاكو نهۆ دناڤ رەخنا ئەدەبییا كوردیدا ئەڤ هەمی دیاردە و رەگەزە نەهەاتینە ڤەكۆلین و وێنێ دیتنێ ژی ژ جۆرێ مۆتیڤی ئێك ژ ڤان دیارد و رەگەزێن هونەرییێن دگەل تێكستێ هۆزانێ دهێنە بەرجەستەكرن بەلێ تا نهۆ چ ڤەكۆلینێن ئەكادیمی لدۆر ڤی رەگەزێ هونەری دناڤ رەخنا كوردی دا نەهاتینەكرن،ئەڤجار پێخەمەت دیاركرنا رۆلێ موتیڤی د بەرجەستەكرنا رامانا ڤەشارتییا هۆزانێدا مە ئەڤ كۆلینە ئەنجامدایە.

ئەڤ ڤەكولینە ژ دوو پشكان و ئەنجامان پێكهاتیە:پشكا ئێكێ لژێر ڤی ناڤونیشانی هاتییە(باگراوەندەك تیۆری بۆ پێكهاتا وێنێ دیتنێ) و ڤان هاەر چوار تەوەران بخوەڤە دگریت(زاراڤ و تێگەه و پێناسا وێنێ دیتنێ،جۆرێن وێنێ دیتنێ، پێكهاتا وێنێ دیتنێ،بنیاتێن وێنێ دیتنێ).پشكا

دووێ لژێر ڤی ناڤونیشانی هاتییە(شلۆڤەكرنا وێنێ مۆتیڤێ تێكستێ هۆزانێ) كو مۆتیڤێ چوار هۆزانان برەنگەكێ پراكتیكی شلۆڤەكرییە و رۆلێ وان د بەرجەستەكرنا رامانا ڤەشارتییا هۆزاناندا خویاكرییە.

پشكا ئێكێ:(باگراوەندەك تیۆری بۆ پێكهاتا وێنێ دیتنێ)

١-١- زاراڤ و تێگەهـ و پێناسا وێنێ دیتنێ: (Visual Image)

١-١-١- زاراڤێ وێنەی:

سەبارەت زاراڤێ وێنەی د زمانێ ئینگلیزیدا كو زاراڤێ(Image) بۆ هاتییە دانان، بەلێ رِڤشتێ ئەڤی زاراڤێ ئینگلیزی بۆ زمانێ گریكییێ كەڤن د زڤرِیتەڤە،كو ژ زاراڤێ (Icon) هاتییە وەرگرتن و رِامانا وەكهەڤی و زارڤەكرنێ دبەخشیت ، لێ پشتی هینگێ ئەڤ زاراڤێ گریكی بۆ زمانێ لاتینی هاتییە وەرگێرِان و زاراڤێ (Imago) بۆ هاتییە دانان، كو زمانێ ئینگلیزی ژی هەر ژ ئەڤی زاراڤێ لاتینی زاراڤێ(Image) وەرگرتییە[١] ، هەژی گوتنێیە كو زاراڤێ (Imago) یان (Imaginis) ئەڤ رِامانە د گەهاند: گرتنا جهێ تشتەكییە(qui signifie) (qui prend la place) ، [٢] .سەبارەت رِامانا زاراڤێ ئینگلیزی(Image) و هەر وەكو د ئەنكلۆسپیدیایا ئاكسفۆرددا هاتی، زاراڤێ ناڤبری سەرەرِای رِامان وێنەی ، ئەڤی زاراڤی د ناڤ زمانێ ئینگلیزیدا ، دەربرِین ژ ئەڤان رِامانان ژی دكر (زارڤەكرن، كۆپیەك، رویێ وەكهەڤیێ، پەیكەر، هزر، وەكهەڤی، سیبەر..) [٣].

زاراڤێ وێنەی د ناڤ زمانێ عەرەبیدا ب زاراڤێ (الصورە)هاتییە بەرجەستەكرن و ئەڤ زاراڤە د ناڤ فەرهەنگڤانییا عەرەبیدا ب گەلەك تەرزان هاتییە باسكرن، هەر وەكو د فەرهەنگا(لسان العرب)دا ب ئەڤی رِەنگی هاتییە باسكرن:((وێنە د فۆرمیدایە، و كۆمكرنا ئەوێ – صُوَرٌ و صِوَرٌ- ... من تشت وێنەكر...وێنە ، پەیكەر)) [٤] . هەر وەكو دیار، زاراڤێ وێنەی، دەربرِینێ ژ ئەوی تشتی دكەت یێ كو بینرای بیت، ئانكو وێنەكی ل بەر چاڤ دگریت. سەبارەت زاراڤێ وێنەی د ناڤ زمانێ كوردیدا و هەر وەكو د فەرهەنگا (Ferhenga Kamêran)ـدا هاتی،كو زاراڤێ وێنەی، ئەڤێ رِامانێ دگەهینیت((وێنە: میناك، نیگار. رسم: وێنەیێ خۆ ب دیوارێڤە هلاویست)) [٥] ، دیارە كو د ناڤ زمانێ كوردی ژیدا هەر ئەڤ زاراڤە ساخلەتا ئەوی تشتێ بەرجەستە و بینرای ب خوەڤە دگریت.

١-١-٢- تێگەهـ و پێناسا وێنەی:

وێنە یان وێنەیێ دیتنێ هەر ژ دەستپێكا پەیدابوونا مرۆڤی رۆلـەكێ بنەرِەتی و سەرەكی د ناڤ ژیانا مرۆڤیدا گێرِایە، نەخاسمە د بیاڤێ رِێكێن گەهاندن و پەیوەندیكرنێن ژیانا مرۆڤیدا، چونكی وێنە بەری زمانی یێ هاتییە د ناڤ ژیانا مرۆڤیدا و هزركرن ب وێنەیان بەری هزركرنێیە ب زمانی و ب خوە ئەڤ چەندە د ناڤ داهێنانا مرۆڤی بۆ

نڤێسینیٚ ژیدا دیار دبیت،چونكی ئەگەر بنێرینە نڤێسینا هیروگلیفی، دێ بینین كو پیتێن ئەویٚ یان پەیڤێن ئەویٚ ژ وێنەیێن تشت و گیانەوەران پێكدهێت ، ئها ژبەر ئەڤیٚ چەندیٚ، وێنەی جهەكیٚ سەرپشكی د ناڤ ژیانا مرۆڤیٚ كەڤندا هەبوو، ئەڤ هەمی شینواریٚت بۆ مە هێلاین،وەكو وێنەكرن و نیگارێن ل سەر دیوار و شكەفتان و پەیكەرێن هاتینە دروستكرن، هەمی بەلگەیێن راستەوخۆنە،كو وێنەی جهەكیٚ هەرە گرنگ د ناڤ ژیانا مرۆڤیٚ كەڤندا هەبوویە.ئەڤی مرۆڤی ب رێكا وێنەی"دابونەریت و ئاهەنگ و ترس و نەخۆشی و خۆشی و وەغەرێن ژیانا خوەیا دونیاییٚ و مرنیٚ هەر ب وێنەی تومارکرینە، هەر چەندە پێدڤییە هندیٚ ژبیرنەكەین كو ((...ئەڤ هێلكاری و نیگارێن دەستپێكی ل دەڤ مرۆڤیٚ كەڤن د فۆرمیٚ خوەدا سادە بوون و ب ئالاڤێن سادە د هاتنە دروستكرن، بەلیٚ ئەڤیٚ چەندیٚ كارتێكرن ل سەر شیانێن دەربڕینا ئەوان وێنەیان نەد كر و ڕامان و دەلالەتێن دەولەمەند ل ناڤخوە دگرت..)) (٦) . ئەم دشێین ب ڕەنگەكیٚ گشتی ئەڤان هەر دوو ساخلەتێن ل خواریٚ ل دۆر وێنەییٚ دەستپێكی د ناڤ ژیانا مرۆڤیٚ كەڤندا دیاركەین:

ئێك: ئەو تشتیٚ مرۆڤیٚ كەڤن وێنە دكر ژ چارچۆڤیٚ دیتنا وی دەربازنەدبوو كو دكەتە ژێر هەستكرنا وی، بۆ نموونە وەكو رێورەسمێن ژیانا وی یانژی رێورەسمێن ئایینی.

دوو: ئەڤ وێنەیە " وێنەیەكیٚ ئایكونی بوو كو هەمان ساخلەتێن وێنەییٚ ڕەسەن بخوە ڤە دگرتن ، بۆ نموونە وێنە و پەیكەرێن پادشاهان كو پێدڤی بۆ ئەو شاه بخوە ئامادە بیت لـدەمەیٚ وێنەكرنیٚ(٧).

ئەڤ گرنگییا وێنەی تاكو نهو یا بەردەوامە و چ لاوازی یان سستی ب خوەڤە نە دیتییە و ب تایبەت ل ڤی سەردەمی ییٚ كو ڤەژەنێن جیهانگیری و تەكنەلۆژیاییٚ پڕانییا بیاڤێن ژیانا مرۆڤی داگیركرینەوێنە بوویە كەنالەكیٚ گەرمیٚ پەیوەندیكرنیٚ د ناڤ پڕانییا جڤاكێن مرۆڤایەتیدا.وێنەی ل ئەڤی سەردەمی وەرچەرخان و وەرارەكا مەزن ب خوەڤە دیتینە بگرە ژ داهێنانا وێنەییٚ لڤۆك و تێپەڕبوونا تەلەڤزیونیٚ بۆ ناڤ مالێن هەمی خێزانان و وێنەییٚ د ناڤ هونەریٚ سینەماییٚدا ، ل ڤێریٚ ب دیتنا مە و ژ ئەنجامیٚ پێشكەفتن و ئالۆزییا ژیانا ئەڤی سەردەمی، گرنگییا وێنەییٚ بۆ ئەڤی سەردەمی زێدەترە ژ گرنگییا وی بۆ سەردەمیٚ كەڤن لەوما كو ئێك ژ ساخلەتێن وێنەی ل ڤی سەردەمی ئەوە، كو (وێنە ب تنیٚ وەكو ئایكونەكیٚ یان جەڤەنگەكیٚ یان وێنەیەكیٚ نا هێتە ب كارهینان و دیسان ب تنیٚ نەبوویە دەرگەهەكیٚ گۆترەكرنیٚ یان دەربڕینا هزر و بوچوونان، بەلكو وێنەیێ ئەڤی سەردەمی بوویە خودان پشكێن هەمەڕەنگ و خودان كەنالێن پەخشكرنیٚ و چەوانییا بەرهەمهینان و فرۆشتنا وێنەیی، نە بەس ئەڤە ب تنیٚ بەلكو ئەم باس ل زانستیٚ وێنەیی دكەین)(٨).

وێنە د ناڤ تێگەهیٚ خوەییٚ گشتی دا، بریتیە ژ زارڤەكرنا ژیواریٚ دیتنیٚ چ ب ڕەنگەكیٚ زهنی یان بینڕای، یان ئەڤ تێگەهیٚ گشتییێ وێنەیی د بیتە

پێحەسیانەکا راستەوخۆ بۆ جیهانا دەرڤەیا بابەتی پێخەمەت بەرجەستەکرن و هەستکرن و ڤەدیتنا ئەویێ جیهانی[٩]. بێگومان ئەڤ زارڤەکرنا وێنەیی بۆ ژیواری یان بۆ جیهانا دەرڤە، دێ هندەك ساخلەتان ب خوەڤە بینیت هەر وەکو(جمیل حمداوی) ئاماژە دایە ئە ڤێ چەندێ کو ژلایەکیڤە دێ (چرِی و پۆختەکرن و بچووککرن و ئاشۆپکرن ...هتد)ـێ ب خوەڤە بینیت و ژلایەکێ دیڤە، دێ (زێدەرِۆیی و مەزنبوونێ..هتد)ـێ ب خوڤە بینیت، ژ ئەڤێ چەندێ دیار دبیت کو دێ ئەڤی وێنەیێ، ئێك ژ ئەڤان پەیوەندیکرنان ل گەل ژیوارێ زارڤەکری گرێدەت(پەیوەندییەکا زارڤەکارییا راستەوخۆ، پەیوەندییەکا دیالێکتیکی، پەیوەندییەکا وەکهەڤی، پەیوەندییەکا ژێکجوداهی)[١٠]. هەروەسا ل دویڤ بۆچوونا (فرید الزاهی): (دەستنیشانکرنا تێگەهێ وێنەی، کارەکێ ب زەحمەتە، چونکی وێنە دبیتە ئەو بیاڤ یێ کو زمان و لەش و سایکولۆژییا و ئورگان و هزر دناڤ دا خرِڤەدبن، ب ڤێ چەندێ وێنە دبیتە خالەکا ڤەبرِ و گرێدەر د ناڤبەرا تشتێ بینرِا ی نە بینرِایدا و د ناڤبەرا تشتێ بەرهۆش و هەستپێکریدا و د بیت ئەڤ خالێن دەلالی، ئەگەرێن هندێ بن کو ب گەلەك دارِشتنان سەردەرییێ ل گەل وێنەی بگەین..)[١١].

ژلایەکێ دیڤە"تێگەهێ وێنەیی ل دوو تەوەران بەرجەستەییا خوە وەردگریت، ئەوژی: یێ ئێکێ بریتییە ژ ڤەگۆهاستنا هەر تشتەکێ د ژیواریدا هەی بۆ سەر رِویەکێ دیتر و ژلاییێ دوویڤە بریتییە ژ تەوەرێ پێکهاتەییا ئەڤی وێنەیی دێ چ بیت،ئانکو دێ جۆرە وێنە ژ ئەڤێ پێکهاتێ دەرکەڤیت[١٢].سەبارەت پێناسەکرنا وێنێ دیتنێ (مارتن ژۆلی– Martine Joly) دبێژیت (وێنە بریتییە ژ گۆتارەکا دیتنێ و پێخەمەت بەرهەمهینانا رامانێ پشتبەستنێ ل سەر پێدانێن رِەنگڤەدانێن ئایکۆنی دکەت، چونکی ئایکۆن بەرهەمەکێ دیتنییە بۆ بونەوەرێت سروشتی وەکی: روی، لەش، گیانەوەر، هەر تشتەکێ سروشتی...و ژلایەکێ دیڤە پشتبەستنێ ل سەر پێدانێن ژ سروشتەکێ دکەت، ئانکو ئەو رەگەزێن نە سروشتی و نە ژ ئەوان زیندەوەران، یێن کو ئەڤی سروشتی درێکئێخن، دبێژنە ئەڤی جۆری:زارڤەکرنا شێوەکاری بۆ رەوشێن مرۆڤایەتی، ئانکو نیشانێن شێوەکاری وەکو: فۆرم، هێلکاری، رِەنگ، لێکدان)[١٣].ئەڤ پێناسەیە وێنەی وەکو گوتارەکا ئارِاستەکری سالۆخددەت، ئەڤ وێنەیە یان گوتارا دیتنێ ل سەر بنیاتێ دوو تەوەران دهێتە ئاڤاکرن، ئەو تەوەر ژی تشتێن سروشتی و نە سروشتینە، یێن سروشتی هەر کەرەستەکێ بینرِای ئەویێ ب خوە د ناڤ سروشتیدا هەی، یێن نە سرۆشتی ژی، ئەو هەمی لەش و پێکهاتەیێن مرۆڤی یان زیندەوەرێن دی د ئافرینن و ل دویڤ ئەڤی تەوەری، هێلەك ب تنێ یانژی ئێك خال ب تنێ وەکو وێنەیەکێ دیتنێ دهێتە هژمارتن.هەروەسا – (رۆبێر–Robert): ب ئەڤی رِەنگی پێناسا وێنەی دکەت:(دوبارە بەرهەمهینانە وەکو تشتێ رِەسەن یان زارڤەکرنە بۆ

زیندەوەرەكی یان تشتەكی) [١٤]. ژ ئەڤی پێناسێ خویادبیت، كو وێنە بریتییە ژ ڤەگوهاستنەكێ یان كۆپیكرنەكا دی بۆ ئەوی تشتێ وێنە بۆ هاتییە كێشان، ئانكو هەمان ساخلەت و تەرزێن دەرەكییێن ئەوی تشتێ ب خوەڤە دگریت و ل دویڤ هەمان رەسەنایەتییا ئەوی تشتێ بۆ هاتییە كێشان.

ل دوماهیكا ئەڤی تەوەری و ب ڕەنگەكێ گشتی،ئەم دشێین بێژین كو وێنە د ناڤ تێگەهـ و پێناسا خوەیێ گشتیدا بریتییە ژ ئەوی وێنەیی یێ كو زارڤەكرنا ڕەنگڤەدانا تشتەكی یان لەشەكێ دی دكەت كو ب هەمان ساخلەت و شێوە و فۆڕمێ ڕەسەنێ ئەوی تشتی یان لەشێ هەیی،دهێتە ڤەگوهاستنا بۆ سەر هەستێ دیتنا مرۆڤی.

١-٢- جۆرێن وێنێ دیتنێ:

ب ڕاستی ئەڤ تەوەرە، ب ڕەنگەكێ هندێ بەرجەستە، نە هاتییە ئازراندن و هەر ڤەكۆلەرەكی ب ڕەنگەكی وێنە دابەشكرییە، ئانكو مە چ ڕێككەفتن د ناڤبەرا دوو یان سێ ڤەكۆلەران ل دۆر جۆرێن وێنەی نەدیتییە. ب دیتنا مە" ئەڤ ژێكجوداهییا بۆچوونا ل دۆر جۆرێن وێنەی بۆ هندێ دزڤڕیتەڤە كو هەر ڤەكۆلەرەك ل گۆرەی بەرژەوەندییا بابەتێ ڤەكۆلینا خوە یان ل گۆرەی ڕوانەهگا خۆیا كەسوكی، جۆرێن وێنەی دابەشدكەت، ژ بۆ زێدەتر ڕاستەسەركرنا ئەڤی تەوەری، دێ ئەڤێ نیشاندانا خوارێ بۆ دیتنێن چەند ڤەكۆلەران كەین، وێنە دابەشی كرینە:

- (میتشل):ئەڤی ڤەكۆلەری ل سالا (١٩٨٧)ێ،دابەشكرنەك ل دۆر جۆرێن وێنەی و د چوارچۆڤێ ئایكۆنیدا پێشكێشكرییە، برڕەنگەكێ گشتی دابەشی ئەڤان جۆرێن خوارێ كرینە:

-وێنەیێن زمانی:(خوازە و رەوانبێژی و جۆرێن دیێن دەربڕینا زمانی)

-وێنەیێن عەقلی:(خەون،بیرهاتن، هزر، ئاشۆپ)

-وێنەیێن پێحەسیانێ:(داتاییێن هەستپێكری و دیاردێن دەرەكی).

-وێنەیێن دیتنێ:(خودیك، وێنەیێن رەنگڤەدای).

- وێنەیێن وێنەكرنێ :(وێنە، پەیكەر،دیزاین) [١٥].

-(پۆل ئەلماسی- Paul Almassi):ئەڤی ڤەكۆلەری" وێنە ل سەر سێ جۆرێن گشتی دابەشكرییە و هەر جۆرەك ژ ئەوان ژ چەند جۆرەكێن دی پێكدهێت و ب ڤی ڕەنگێ خوارێ:

- وێنەیێن سینەمایێ: كو ئەڤان جۆرە وێنەیان ب خوەڤە دگریت (سینەما، تەلەڤزیون، ڤیدیۆ)

- وێنەیێن نەلڤ: كو ئەڤ جۆرە د ناڤخوەدا دابەشی دوو جۆرێن سەرەكی د بیت:

ئێك- وێنەیێن جوانكارییێن هونەری

دوو- وێنەیێن سوودمەند: وەكو ئەڤان جۆران(دێكۆمێنتی، ڕێكلام، وێنەیێن مفاییێن گشتی تێدا هەی، وێنەیێن نۆچەیی:گۆڤار و ڕۆژنامە)

- وێنەیێن گەهاندنا دیتنێ: وەكو وێنەیێن دیجیتالی) [١٦].

– (شاكر عبد الحميد): ئەڤى ڤەكۆلەری وێنە ل سەر شازدە جۆران دابەشكرییە وەكو (وێنەیێ دیتنێ، وێنەیێن عەقلی، وێنەیێن زهنی، وێنەیێن خوەدی و یێن دی، وێنەیێن خەونان، وێنەیێن ئاشۆپی، وێنەیێن دیجیتالی، وێنەیێن فۆتۆگرافی، وێنەیێن لڤوك، وێنەیێن تەلەڤزیونی..هتد)[١٧].

–(لامیه شهیی مونه و فوزیه خلیفی) : ئەڤان هەر دوو ڤەكۆلەران جۆرێن وێنەی ل دویڤ پیڤەرێن سیمیۆلۆژی دەستنیشانكرینە كو ل سەر دوو جۆرێن سەرەكی دابەشكرینە، هەر جۆرەك ژ ئەوان دابەشی چەند جۆرەكێن دی دبیت، كو چەند جۆرەكێن دی ژ وێنەی ب خوەڤە دگرن و ب ئەڤی رەنگێ خوارێ :

– وێنەیێ لڤۆك(Image Cinétiques): وەكو ئەڤان جۆرە وێنەیان (وێنەیێن سینەماییێ، وێنەیێن تەلەڤزیونیێ، وێنەیێن ڤیدیۆیێ)

– وێنەیێ نەلڤ(Image Statiques): كو ب سەر ئەڤان جۆرە وێنەیان دابەشكرینە:

(وێنەیێن دێكۆمێنتی–Documentaire) و

(وێنەیێن رێكلامیێ–Publicitaire) و

(وێنەیێن راگەهاندنیێ– D`information)[١٨].

–(جميل حمداوی):ئەڤی ڤەكۆلەری ل دۆرێن بیست و چوار جۆرێن وێنەیێن دیتنێ دەستنیشانكرینە و ژ ئەوان(وێنەیێ لەشی، وێنەیێ فیلیمی، وێنەیێ شێوەكاری، وێنەیێ فۆتۆگرافی، چیرۆكا وێنەكری، وێنەیێ تەلەڤزیونی، وێنەیێ دیجیتالی، وێنەیێ ئایكۆنی، وێنەیێ رِكلامیێ، وێنەیێ میدیایی، وێنەیێ راسپاردی، وێنەیێ لوگۆ..هتد)[١٩].

هەر وەك دهێتە تێبینیكرن ،هەر ڤەكۆلەرەك ب رەنگەكی باسێ جۆرێن وێنەی دكەت ، بەلێ ئەم دشێین ب رەنگەكێ گشتی ساخلەتەكێ ل دۆر ئەڤان هەمی جۆران دیار كەین، كو ئەم دشێین ئەوان هەمی جۆرێن وێنەیێن دیتنێ ب سەر دوو جۆرێن سەرەكی دابەشكەین كو ئەو ژی ئەڤەنە:

ئێك : جۆرێ وێنەیێن لڤۆك:

دوو: جۆرێ وێنەیێن نەلڤ:

١–٣– پێكهاتا وێنێ دیتنێ:

سەبارەت پێكهاتا وێنەیێ دیتنێ،گەلەك بۆچوون هاتینە دەربرین و د راستیدا ئەم نەشێین ب رەنگەكێ هویربین رەگەز و پێكهاتا وێنێ دیتنێ بەرجەستەكەین ، چونكی هەر وەكو مە د تەوەرێ بووریدا، جۆرێن وێنێ دیتنێ داینە دیاركرن كو ژ گەلەك جۆرێن وێنەیان پێكدهێت، ئەم نەشێین پێكهاتا هەر جۆرەكی ژ ئەوان ل سەر هەمی جۆرێن دیتر گشتگیر ب كەین ،چونكی سروشتێ پێكهاتەیێ هەر جۆرە وێنەیەكێ دیتنێ ژ جۆرێن دی جودایە، بۆ نموونە ئەو رەگەز و پێكهاتا وێنەیەكێ كاریكاتۆری بخوەڤە دگریت جودایە ژ ئەوان رەگەز و پێكهاتێن وێنەیەكێ فۆتۆگراڤی یانژی شێوەكاری یان رێكلامی ب خوەڤەدگریت، بگرە هەر ژ رەگەزێن (رەنگان یان قەبارەی یان هێل و خال و چوارچوڤان...هتد). ئەڤجا پێخەمەت راستەسەركرنا ئەڤی تەوەری و ل

گۆرەی پڕانییا وان ژێدەرێن ئەڤی بابەتی د ئازرینن کو ب ڕەنگەکێ گشتی،چەند ڕەگەزێن پێکهاتەی بۆ وێنێ دیتنی دانانە ، ئەڤ رەگەزە ب ڕەنگەکێ گشتی و ڕەنگە نەهەمی هندەك ژ وان د هەڤپشکن د ناڤ پڕانییا جۆرێن وێنێ دیتنێدا. ب دیتنا مە ئەڤ ڕەگەزە زێدەتر ل گەل سروشتێ جۆرێ دووێ :وێنێ نەلڤ دگونجیت ، ئەو ڕەگەز ژی ئەڤێن ل خوارێنە:

١-٣-١-ڕێکخستنا گشتی بۆ وێنەی:

مەبەست ژ ئەڤی پێکهاتەی ئەوە، کو وەرگرتنا وێنەی د قۆناغا ئێکێدا یا گشتییە،چونکی چاڤ وێنەی دخوینیت، بەلێ ل سەر هەمان چارچۆڤەی پەخش دکەت،لێ ئەڤ پەخشکرنە ، ب ئەوی ڕەنگی نینە یا کو ئەم پێ تێکستەکی د خوینین،بەلێ پشتی هینگێ ئەڤ خواندنا گشتی ل قۆناغا دووێ دبیتە خواندنەکا هێلکاری، چونکی جەختکرنا بەرێخودانا مە بۆ وێنەی، هەمی پەیام و دەلالەتێن وێنەی ب ئێك دەراڤ دیار ناکەت، ئەڤجا چاڤێ مرۆڤی دێ ب کۆمەکا بزاڤێن ستوونی و ئاسۆیی و بازنەی ڕابیت تاکو بشێت سەمتا وێنەی دەستنیشانبکەت[٢٠].

١-٣-٢- نیڕین:

بسپۆرێن ئەڤی بیاڤی،دوو ڕامانان بۆ پەیڤا(نیڕین- المنڤور) دیار دکەن ، ڕامانا ئێکێ بریتییە ژ ڕامانەکا بەرفرەه، کو مەبەست ژێ ئەو زانستە یێ کو بەرجەستەکرنا بابەت و تشتان ل سەر ڕوییەکی دکەت. هەر وەکو ئەم وان تشتان ب چاڤ د بینین کو رەگەزێ دویراتیێ ل بەرچاڤ وەردگریت. ڕامانا دووێ بریتییە ژ ئەوێ ڕامانێ، یاکو وێنەی هەر ژ دەستپێکا سەدێ ڕێنیسانسێ ب خوەڤەدیتی کو دبیتە زانستەك و بەرجەستەکرنا چەند بابەتێن وێنەی ل گەل ڕەگەزێ جهی پەچریمەدکەت، هەر وەکو بۆ چاڤی جهێ وی دیاردبیت و ل ڤێرێ سێ نیڕین پەیدادبن(ئاسمانی، رەنگڤەدای ، هێلکاری) [٢١].

١-٣-٣-چارچۆڤە:

چارچۆڤە د پێناسا خوەیا سادەدا ، بریتییە ژ کونترۆلکرنا سنوورێن چارچۆڤی(Cadrage) د ناڤ ڕێکخستنەکا گرتیدا و ب ڕەنگەکێ ڕێژەیی کو هەر تشتەکێ د ناڤ وێنەیدا هەی ل ناڤخوە دگریت [٢٢]. هەروەسا چارچۆڤە وەکو ڕەگەزەکێ پێکهاتا وێنێ دیتنێ مین ڕێکخەرێ وێنەی دهێتە قەلەمدان ، پارچێن وێنەی ل ناڤ خوەدگریت و ئەگەر ژ چارچۆڤەی نە بیت، وێنە دێ پرت پرت بیت [٢٣]. ئانكو چارچۆڤە سنوورێن وێنەی دەستنیشاندکەت و هەمی رەگەزێن دیێن پێکهێنەر بۆ وێنەی ل ناڤخوە دگریت و چەندین جۆرێن چارچۆڤان هەنە وەکو (چارچۆڤێ گشتی و چارچۆڤێ مەزن و چارچۆڤێ ناڤنجی ...هتد) [٢٤].

١-٣-٤- کۆژیێ نیڕینێ:

كۆژيێن نیڕینیٚ ب ئەركیٚ پێكڤە گریٚدانا چاڤی ب بابەتیٚ لیٚ نیڕایڤە رادبیت،چونكی مەرجە نینە وەرگر بنیڕیتە هەمان كۆژیيا ڕەگەز یان پێكهاتا وێنەی یا كو ئەم لیٚ دنیڕین، یان نەمەرجە وەرگر ژ بۆ نیڕینا وێنەی ل هەمان جهی راوەستیت ییٚ كو وێنەگر یان هونەرمەند لیٚ د ڕاوەستیت ژ بۆ گرتنا وێنەییٚ خوە یان نیگاركیٚشانا كەڤالیٚ خوە[٢٥].

١-٣-٥- ڕۆهناهی و ڕەنگ:

١-٣-٥-١- ڕۆهناهی:

ڕۆهناهی وەكو دیاردەكا فیزیكی ، ئەگەریٚ هندێیە كو ئەم ئەوان لەشێن دەوروبەریٚ خۆ ببینین،كو كارتێكرنێن خۆ ل سەر هەمی كەرەستێن دیتنیٚ دكەت[٢٦].هەروەسا ڕۆهناهی ژ ئەوان ڕەگەزان دهێتە هژمارتن، یێن كو هشیارییا مە بۆ وێنەی دكێشن، چونكی ئەو سیتاڤكارۆهناهییٚ، كار ژ بۆ دویركرنا بابەتی یان كەسایەتییٚدكەت و دیسان بهایەكی ژی پیٚ د بەخشیت و چەندین جۆرێن ڕۆهناهییٚ هەنە وەكو(ڕۆهناهییا ژ پێشڤە دهێت و ئەو ڕۆهناهییا سیٚ چارێكێن وێنەی ڤەدگریت یان ئەو ڕۆهناهییا هندەك قەباران یان هێلێن دەستنیشانكری ڕوهندكەت...هتد) [٢٧].

١-٣-٥-٢- هەلبژارتنا ڕەنگان:

تێگەهیٚ ڕەنگی ب ڕەنگەكیٚ گشتی بریتییە ژ كارتێكرنەكا فیسیۆلۆژی كو ژ ئەنجامیٚ تۆڕەیا چاڤی و چ ب ڕێكا كەرەستیٚ بۆیاغیٚ ییٚ ڕەنگین یان ب ڕێكا ڕۆهناهییا ڕەنگین دهێتە بەرهەمهینان.

ژ ئەڤیٚ چەندیٚ دیاردبیت كو ڕەنگ، هەستەكە و چ هەبوون ل دەرڤەی (كۆئەندامیٚ دەماری)ییٚ زیندەوەران نینە[٢٨]. هەروەسا ڕەنگ وەكو كارەكیٚ ڕەوشەنبیری دهێنە هژمارتن و ئەڤ چەندە هندیٚ دگەهینیت كو ڕەوشەنبیرییا جڤاكی كارتێكرنیٚ ل سەر ڕامان و دەلالەتێن ڕەنگان دكەت، چونكی ئەم نەشێین ڕامان یان دەلالەتا ڕەنگەكیٚ بەرجەستەكەین بێیكو بۆچوونا ئەوی جڤاكی وەرنەگرین ییٚ كو وێنە بۆ دهێتە پەخشكرن، ژبەر هندیٚ و پێخەمەت هەلبژارتنا ڕەنگان د ناڤ وێنەیدا، دوو پرنسیپە هاتینە ئەكتیڤكرن، ئەو ژی ئەڤەنە: پرنسیپیٚ(گونجاندنا ڕەنگان) و پرنسیپیٚ (ڤاڤارتنا ڕەنگان) و گونجاندنا ڕەنگان كار ژ بۆ بەرهەمهینانا ڕەنگەكی ژ ڕەنگەكیٚ دی و ڤاڤارتنا ئەوی دكەت و ئەڤ چەندە دبنە فاكتەرێن هاریكار ژ بۆ نەخشەكێشان و ڕێكخستنا پێحەسیانا مە بۆ ڕەگەزێن وێنەی[٢٩].

١-٤- بنیاتێن وێنیٚ دیتنیٚ:

دەستنیشانكرنا بنیاتێن وێنەییٚ دیتنیٚ، ڕەهەندەكیٚ بەرفرەهـ ب خوەڤە دبینیت، دیسان دیاركرنا بەرژەنگ و دینامووییٚ كاركرنا ئەڤان بنیاتان ژی جۆرە مژداریەكیٚ ب خوەڤە د بینیت ژبەر كو وێنەییٚ دیتنیٚ ب خۆ ییٚ بەرفرەهە و چەندین جۆر ژیٚ هەنە، هەر جۆرەك ژ ئەوی دابەشی چەندین جۆرێن دی دبیت، ل دویڤ ئەڤیٚ چەندیٚ سروشتیٚ پێكهاتنا وانژی دهێتە گوهۆڕین.بۆ نموونە ڕەنگە پێكهاتا هندەك وێنەیان

ڕەنگان لناڤخوە بگریت، بەلێ هندەك وێنە هەنە" ڕەنگ دناڤدا نەهاتنە ناڤگرتن،ئەڤجا ل دویڤ ئەڤێ چەندێ ئەم نەشێین ب ڕەنگەکێ ڤەبڕ بنیاتێن وێنەیێن دیتنێ ب گشتی دەستنیشانکەین، بەلکو ئەم دێ ژ ڕوانگەها میتۆدیا سیمیۆلۆژییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەوان بنیاتێن وێنێ دیتنێ دەینە خویاکرن کو ڕاستەوخۆ ئەوان بنیاتان هەبوونا خوە د ناڤ ئەوان وێنەیاندا هەبیت یێن کو د ناڤ تێکستێن هۆزانێدا هاتینە ناڤگرتن، ئەوژی ژ جۆرێ وێنێن نەلڤن و مە ئەو جۆرێن وێنەیێ دیتنێ د تەوەرێ (٢-١-٢) دیارکرینە. ئانکو ل گۆرەی ڕەهەندێ بەرژەوەندییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ، ئەم دێ بنیاتێن وێنێ دیتنێ دەینە دیارکرن. ب دیتنا مە و ب ڕەنگەکێ گشتی وێنێ دیتنێ یێ کو دناڤ تێکستێن هۆزانێدا هاتییە ناڤگرتنە ڤان هەرسێ بنیاتێن خوارێ بخوەڤە دگرن:

١-٤-١- بنیاتێ دەرەکی:

مەبەست ژ بنیاتێ دەرەکیێ وێنێ دیتنێ، ئەو فۆرمێ دەرەکیێ ژ بۆ هاتییە کێشان، ئانکو ئەوی ڕوییێ بەرچاڤێ پێکهاتنا ئەوی وێنەی ب خوەڤە دگریت ،چونکی پێدڤییە ل ڤێرێ بدەینە دیارکرن کو مەبەستا سەرەکی ژ تێگەهێ بنیاتێ دەرەکی(ئەو ڕێکخستنا دەرڤەیە ب کارسازییا تێکستی) [٣٠] . ئانکو ئەوێ ڕێکخستنا هەمی ڕەگەزێن تۆبۆگرافییا وێنەی ب خوەڤە دگریت و کانێ ژ چ فۆرم و شێوە و پێکهاتییە، لێ پێدڤییە ل ڤێرێ بدەینە دیارکرن کو ئەڤ بنیاتێ دەرەکی د ناڤخوەدا ژچەندین بنیاتێن دیێن بچویك پێکدهێت ئانکو چەند وێنەیەکێن دی یێن بچویك ل ناڤخوەدگریت و ئەڤ هەمی بنیاتێن بچویك خۆ د دەنە ئێك و هەمی پێکڤە ئەڤی بنیاتێ دەرەکیێ وێنێ دیتنێ پێکدهینن،چونکی هەر وەکو دهێتە زانین(دەمێ ئەم ل بنیاتێ ئالاڤێ پەیوەندیکرنێ ب گەڕهین کو وێنە ئێکە ژ ئەڤان ئالاڤان، ئەڤجا مەبەستا مە ژ ئەڤی بنیاتی، پەیوەندییێن ئەوان هەمی ڕەگەزانە، یێن کو خۆ د ناڤ ئەوی ئالاڤیدا هەین پێشکێشدکەن) [٣١] . ئانکو ئەو هەمی پێکهاتەیێن وێنەیێ دیتنێ ب ڕەنگێ بنڕای د ناڤدا دهێنە نیشاندان.

١-٤-٢- بنیاتێ ناڤەکی:

بدیتنا مە، بنیاتێ ناڤەکییێ وێنێ دیتنێ د ناڤ هۆزانێدا خۆ د ناڤ ئەوان ئاماژە و دەربڕینێن هۆزانێدا پێشکێشدکەن، یێن کو ب ڕەنگی پەیڤ دەربڕین ژێ هاتییە کرن، ئانکو ئەو ڕیزێن هۆزانێ یێن کو چ ب ڕەنگەکێ ئاشکەرا یان ڤەشارتی باسێ بابەتێ هۆزانێ دکەن، کو وێنەیێ دیتنێ ژێ د ناڤدا هاتییە ناڤگرتن ژ بۆ دەربڕینا هزرا سەرەکییا بابەتێ هۆزانێ، ل ڤێرێ ئەڤ بنیاتێ ناڤەکی، مینا کەنالەکێ فیزیکیێ ڤەگۆهێزەر لێدهێت ژ بۆ دروستکرنا پەیوەندییێ د گەل سەرتا سەری تێکستێ هۆزانێ، چونکی هەر وەکو (ڕیجیس دوبری) دبێژیت (وێنەیێ دیتنێ پەیوەندییەکا هەڤبەستن هەیە، ئانکو وێنەیێ دیتنێ، پەیوەندییێ ل گەل گەلەك تشتان

گرێددەت...)[٣٢]. ئانكو ئێك ژ ئەرك و سروشتێ وێنەيێ ديتنێ ئەوە،كو خودان پەيوەنديیە و ل ڤێرێ ئەڤ وێنەیە، پەیوەندییێ ل گەل تێكستێ هۆزانێ گرێددەت كو ب دیتنا مە، د ئەڤی بنیاتیدا زێدەتر تەوەرێ دەلالییێ وێنەی هەبوونا خۆ وەردگریت.

١-٤-٣- بنیاتێ دەلالی:

مەبەست ژ ئەڤی بنیاتی ئەو ڕامانا ڤەشارتییە یا كو هۆزانڤانی ژ بۆ دەربڕینا هۆزانا خۆ د ناڤ ڕەهەندێن ئەڤی وێنەیدا ناڤگرتین.ب دیتنا مە، ئەڤە گرنگترین بنیاتە ژ جۆرێن بنیاتێ وێنێ دیتنێ د ناڤ تێكستێ هۆزانێدا،چونكی د ناڤ ئەڤی بنیاتیدا، هەردوو بنیاتێن دییێن وێنێ دیتنێ(بنیاتێ دەرەكی) و (بنیاتێ ناڤەكی) ڤێكدكەڤن و تەڤلیهەڤدبن ژ بۆ بەخشینا دەلالەتا هۆزانێ و ل ڤێرێ پێدڤییە بدەینەن دیاركرن و هەر وەكو (رولان پارت) بۆ دچیت(وینەیێ دیتنێ نەشێت هەمی تشتان بێیێ نیشانێن زمانی بێژیت، چونكی ڕامانێن وێنەی د هەمە جۆرن و سەرڤەیینە..) [٣٣].ئانكو ئەگەر زمانەك نەبیت، ئەوێ دەلالەتا وێنەی بدەربڕیت ئەڤجا ئەڤ وێنەیە، نەشێت ب ڕەنگێ خوەیێ هەی، هەمی ڕامان و دەلالەتا خۆ ب بدەربڕیت و وێنەیێ دیتنێ د ئاستێ ئەڤی بنیاتێ دەلالیدا، هەبوونا خۆ یا گرنگ و بژارە دبینیت.

پشكا دووێ:(شلۆڤەكرنا وێنێ مۆتیڤێ تێكستێ هۆزانێ)

٢-١- هۆزانا(هێڤیا نوی ژینێ):

– شلوڤەكرنا ئەڤی وێنەی:

– پێكهاتە و بنیاتێ دەرەكییێ ئەڤی وێنەی:

ئالێ بنی ژ ئەڤی مۆتێڤی ب چەند خەتێن رەش و سپی هاتییە كێشان، ئاماژێ د دەنە زەمینەكی كو د ناڤدا بنێ گۆلەكێ یان دارەكێ شینبوویە، ئەڤ بنە چوار بەلگان ب خوەڤە دگریت و چەند چەقەكان، ل پشت ئەوی بنی،وێنێ چیایەكی هاتییە كێشان كو چوار گركان ب خوەڤە دگریت و بنێ گولێ دكەڤیتە نیڤا ئەوان چار گركان ، دیسان وێنێ رۆژێ د ناڤبەرا هەردوو گركێن نیڤێدا هاتییە كێشان،كو نوی ژ سەرێ چیایڤە د هەلێت.

– بنیاتێ ناڤەكییێ ئەڤی وێنەی:

هۆزانڤان د چارینا ئێكێدا ، ئاماژێ د دەتە هندێ كو هیڤییەك هەیە، هەر دێ ژیانەكا دی پەیدا بیت، ئەڤێ ئاخڤتنێ ئاراستەی یارا خۆ د كەت كو ب دیتنا مە" ئەو هەلاتنا رۆژێ و ئەو گولا ژ نوی بەلگان د دەت هەر ئاماژێ د دەتە هیڤیا بهێت. د چارینا دیدا" جەختێ ل سەر ئەوێ هیڤیێ د كەت كو هەمی ئەڤیندار چاڤەرێی ئەوێ رۆژێنە كو ئەو هیڤییە بدەركەڤیت:

((هیڤیا نوی ژینێ دولبەرێ
دەلالێ نازك جەگەرێ
وەیە دێ تو زڤرێ ئەرێ ؟
لسەر سۆز و پەیمانێت بەرێ

ـــــ [34].

* * *

خۆ گورێ هەمی ئەڤیندار
بیریا تە دكون رۆژێ سێ جار
یێ ب لەزن بزڤرێتن بهار
دگەل بهارێ بهێتن یار)) [35].

دیسان ل چەندین جهێن دی ژ ئەڤێ هۆزانێ ، هەر هۆزانڤان یێ ل هیڤییا ئەوێ یارێ، ئانكو ئەوێ نوی ژینێ یێ كو ژیانا ئەوی هەمیێ د گوهۆڕیت، ئەو هیڤییە خۆشتڤییا وییا ئێكانەیە و چەند ب كەڤیتە د ناڤ نەخۆشی و دەراڤێن تەنگاڤدا، هەر دێ ئەو هیڤییە تاكە خۆشتڤییا ئەوی بیت:

((هیڤی وەرە لسەر ڤی سەری
تۆ یارا منا هەر هەری
تۆ دڤی لەشیدا جەگەری
ژینا ئەز دبەم تۆ ئەگەری

* * *

ئەز چەند نەخۆشیا ببینم
چەند رۆندكا ژ چاڤا بارینم
ئەز دێ لسەر سویندا خۆ مینم
تا مرنێ دێ تە ئەڤینم)) [36].

– بنیاتێ دەلالییێ ئەڤی وێنەی:

ب دیتنا مە" مەبەست ژ ئەوێ هیڤێی یان ئەوێ یارێ یان ئەوێ نوی رۆژێ، ئەو رۆژا ئازادبوونا كوردستانێ یە، ئانكو ئازادی و

سەربەخۆييا كوردانە، بديتنا مە ئەو هەر چوار بەلگێن ب ئەوێ گولا د ناڤ مۆتيڤێدا هاتييە كێشان، ئاماژێ د دەنە ئەوان هەر چوار پارچێن سەرەكييێن كوردستانێ.ديسان ب ديتنا مە ،ئەو هەر چوار گركێن چيا ژی هەر ديسان ئاماژێ د دەنە ئەوان هەر چوار پارچێن كوردستانێ و ئەو هەلاتنا ڕۆژێ ژی،ئەوە كو هيڤی و ئومێد هەر ماينە ڤە ژ بۆ گەهەشتنا ئەوێ ڕۆژێ يا كو كوردساتان ئازاد دبيت و سەربەخۆييا خۆ وەردگريت.

٢-٢- هۆزانا(روندكێن من):

(٣٧).

- شلۆڤەكرنا ئەڤی وێنەی:

- پێكهاتە و بنياتێ دەرەكييێ ئەڤی وێنەی:

چوار پێلێن دوكێلێ ل ئالێ سەری ژ ڤی مۆتيڤی بلندبووينە ، ژ ناڤ هندەك گركا يان چيايان ڕابووينە و ل بن ئەواندا، بۆ ئالێ خوارێ ژ مۆتيڤی، وێنێ چەند كێليەكێن گۆڕان هاتينە كێشان، ئەڤ بەرواره ل سەر هاتيە نڤێسين(IRAQ-١٩٨٨/٩/٢٨) ديسان وێنێ كەسەكی ل بەر كێليەكێ ژ ئەوان هاتييە كێشان كو ڕوينشتييە سەر چۆكێن خۆ و هەر دوو دەستێن خۆ ب سەرێ خۆ ڤە نائينە، سەرێ خۆ ب كێليەكێ ژ وانڤە نايە و چەكێ خۆ دانايە ب ڕەخ خۆڤە ، ژ شێوێ جلێن ئەوی ديارە كو ئەو كەسەكێ كوردە و پێشمەرگەكێ كوردستانيێە

،چونكی ڕەخت و تڤەنگا ئەوی ژی ل عەردی ب ڕەخ ڤەنە.

– بنیاتێ ناڤەكییێ ئەڤی ویّنەی:

ناڤونیشانێ ئەڤێ هۆزانێ ئاڕاستەكا ڕاستەوخۆ ب بنیاتێ دەرەكییێ ئەڤی مۆتیڤیڤە هەیە، هۆزانڤان ل دەستپێكا هۆزانێ پسیارەكێ ئاڕاستەدكەت و دبێژیت:ژ بەرچ ڕۆندكێن من د هێنە خار، ئەگەرێن ئەڤان ڕۆندكان چنە؟ كو ئەڤ چەندە د ناڤ مۆتیڤیدا هاتییە دیاركرن، ئەو كەسێ سەرێ خۆ ب كێلییا كۆڕیڤەنای و دكەتە گری.دیسان هۆزانڤان د دەتە خویاكرن كو ب ساناهی ئەم نەشێن د ئەوێ ئەگەرێ ب گەهین یا كو ڕۆندك ژ بۆ دبارن:

((زورا سەختە
زور سەرهلبن
روندكێد من كا ژ چرا
زور دبارن
روندكێد هە كا ژ چرا
وە دهارن
چونكو سەختە
وێ رەڤینا دل رەڤاندی
خر ڤێ بكەڤن)) (٣٨).

پشتی هینگێ هۆزانڤان، ئەگەرێن پسیارا خۆ ل چەندین جهێن ئەڤێ هۆزانێ خویادكەت و د دەتە دیاركرن كو سیار و خوەشمێرێن باش كینە، ب دیتنا مە ئەو كەسێن د ناڤ گۆڕێن مۆتیڤیدا دیارن ،دیسان د د ەتە دیاركرن كو ژ بەرچ خۆشی و شاهی جارەكا دی ل گوند و وارا بەلاڤ نابیت، ژبەر هندێیە چونكی كوشتن و مرن یا پڕە ل ناڤ وەلاتی و ئەو گۆڕە هەمی نیشانێن خەم و نەخۆشییانە:

((زورا سەختە
ئەو پێ ب حەسن
سوارێد مەیدانا كوڤانێ
چ كەسن
كەنگی ئەڤین
لێ بوو كەڤی
ئول كولانێد گوندێ مەیێ
هند خوشتڤی
كچ و خورتا
جارەكا دی شاهی گێران)) (٣٩).

هۆزانڤان ل دۆماهیكا ئەڤێ هۆزانێ بەرسڤا پسیارا خۆ د دەت، كو ئەو ڕۆندكێن ئەوی نە ژبەر گریبوون و نەژ ترسا بوون، دیسان ژبەر خەریبیێ نینە و مینا ڕوباری د هاتنە خار، ئەڤ ڕۆندكە ژ بۆ پاشەڕۆژەكا گەشدار د هاتنە خار:

((هنگێ خر دێ زانن روندك
نەژ گریێ بوون
نە ژ ترسا رەڤینێ دا
ئەو رێبار بوون
نە ژ خەما خەریبیێ دا
ئەو جوبار بوون
دێ زانن كو روندكێد من
گرنژینا
پاشەروژەكا گەش داربوون)) (٤٠)

- بنیاتێ دەلالییێ ئەڤێ وێنەی:

ژ ئاراستێن دەلالییێن ئەڤێ مۆتیڤێ خویادبیت کو هۆزانڤان باسێ کیمیا بارانکرنا کوردستانێ دکەت، ئەو بەروارا ل سەر گۆڕی دیار کو (١٩٨٨/٩/٢٨) د بیتە مێژوویا ئێك ژ ئەوان قۆناغان یێن کو ڕژێما بەعس، هەوا ئەنفالان دژی گەلێ کورد دەستپێکری،د ئەڤێ هەوێدا،چەکێ کیمیاوی دەرحەق ژن و زارۆك و پیران بکارهینابوو، ئەو هەر چوار پێلێن دویکیلێ دەربڕینێ ژ ئەوان تۆپ و تەیارا و کیمیاربارنێ دکەن یا کو ب سەر گوندێن کورداندا دادرێتن و ئەو گۆڕە ژی، گۆڕێن ئەوان کەسێن سڤیلێن بێگۆنەهن، یێن کو بووینە قوربانێ ئەوان تۆپ و تەیاران، ئەو کەسێ لبەر گۆڕی ژی پێشمەرگەیەکە، ل هاوارا ئەڤان کەسان هاتییە، بەلێ ڤێرانە گەهەشتییە و چەك و ڕەختێن خۆ دانانە و سەرێ خۆ ژ بەر ئەوان کوشتییان ب گۆڕێ ئەوانڤە نایە، ڕۆندکان بۆ ڤان کەسێن سڤیل و بێگونەهـ دبارینیت یێن کو بووینە قوربانێ هەوێن ئەنفالێ

٢-٣- هۆزانا(سوسن):

(٤١).

- شلۆڤەکرنا ئەڤێ وێنەی:

- پێکهاتە و بنیاتێ دەرەکییێ ئەڤێ وێنەی:

ل دەستپێکێ " فەرە ئەم ئاماژێ بدەینە هندێ کو ڕەهەندێ هەرە سەرەنجراکێش د ئەڤی مۆتیڤیدا ئەوە کو ناڤونیشانێ ئەڤێ هۆزانێ بوویە بنیاتەك د پێکهاتنا دەرەکییا ئەڤی مۆتیڤیدا، ب ڕاستی ئەڤ داهێنانە ژی بۆ زیرەکییا هۆزانڤانی د زڤڕیتەڤە.هەر وەکو دیار ل بنێ لایێ چەپێ ژ مۆتیڤی، وینێ چەند گیایەکا و هندەك گولێن د ناڤدا شینبووین هاتینە کێشان،د سەردا ناڤونیشانێ ئەڤێ هۆزانێ(سوسن) هاتییە وێنەکرن و دوماهیك پیتا ئەوێ کو دەنگێ (نون)ـە ب ڕەنگێ دلی هاتییەکێشان و ل ئالێ ڕاستێ ژ مۆتێڤی هندەك بەر یان کەڤر هاتینە وینەکرن،دیسان هەمان بەر و کەڤر ل لایێ چەپێ ژی ژ ئەڤی وێنەی هاتینە کێشان،ل ئالێ سەری ژ ئەڤی مۆتیڤی وێنێ چەند چیایەکا هاتییە کێشان کو رویبارەکێ هشکە، ئانکو بێ ئاڤە، یانژی ئاڤ ژێ هاتییە بڕین.

- بنیاتێ ناڤەکیێ ئەڤی وێنەی:

هۆزانڤان ل ڕێکەکێ د چیت،د ڕێکا خۆدا، دیمەنێ گولەکێ د بینیت کو ئەڤە ئەو گولن یێن د ناڤ مۆتیڤیدا هاتینە وێنەکرن، بەلێ گولە یا ب غەمە و چرمسییە ، هەر وەکو ب زۆری هەناسێ دکێشیت:

((ئەز ڕێ و ڕێ چووم
من دیت گولوك،
زەر و دامای ..
گەلەك ژمێژە
یا ژ کاروانێ ژینێ ڤەمای. .)) (٤٢).

پشتی هینگێ ژ بەر داخباربوونا هۆزانڤانی ب ئەوێ ڕەوشا لاوازا گول د ناڤدا د ژیت، پسیارا حالێ گلێ دکەت، گول ژی بەرسڤا هۆزانڤانی د دەت،خویادکەت کو ژبەر بێ ئاڤیێ" یا هاتییە سۆتن و ئاڤ ل سەر هاتییە بڕین ژ بەر ئەڤێ چەندێ بەژنا ئەوێ چرمسییە:

((من گۆت: گولێ تو چ گولی !!
وێ گۆتە من:
هەیهۆ لاوو
ئەزا سۆتیم
ژ نیڤا دلی ..
ئاڤ ناگەهتە
بەژنا شرین و خەملی..!!)) (٤٣).

پشتی هینگێ" ئەڤ گولە ئەگەرێ ئەڤێ ئاڤ گرتنێ خویادکەت، کو دەرەبەگا سکرەك چێکرییە و ئاڤ ل سەر ئەوێ بڕییە، ئەو چیا و دیوارێن د مۆتێڤیدا دیار، دەربڕینێ ژ ئەوی سکری دکەن، دیسان ئەڤ گولە خویادکەت کو بهێن و سیمیایێ ئەوێ چرمسییە:

((نزا بۆچی،
دەرەبەگا سکرە گرتن
ژ وێ روژێ و
هەتا ئەڤرۆ
د بێژنە من:
تو سوسنی . .
راستە . . راستە
بێهنا منا ژ گولێ
کەتیە ڕەها و بنی . .

کەتیە ڕەها و بنی. .)) (٤٤).

– بنیاتێ دەلالییێ ئەڤی وێنەی:

ب دیتنا مە“ ئەو ڕێکا د مۆتێڤیدا دیار کو مینا ڕوبیارەکێ هشکە،بریتییە ژ ڕێکا خەبات و بەرخۆدانێ، ئەو ڕێکە یا کو هۆزانڤانی ژ بۆ ئازادکرن و ڕزگارکرنا کوردستانێ گرتییە بەرخۆ. ژ هەژی گۆتنێیە کو گولا(سوسن) وەکو جەڤەنگەك، ئاماژێ د دەتە: باوەری و و هیڤی و پاقژی و ڕاستگۆییێ.ئەو گول وەلاتە،کوردستانا داگیرکرییە یا کو ژ بەر زولم و ستەما دوژمنی چرمسی،ئەو کوردستانە یا کو د ناڤ خوینا شەهیاندا د گەڤزیت،مینا گولەکا چرمسی د نالیت، ب دتنا مە لڤێرێ دەرەبەگ دوو دەلالەتان ب خوەڤە دگرن یا ئێکێ ئەو دوژمن و ستەمکار و داگیرکەرێن کوردستانێنە، یا دووێ ئەو کەسن یێن کو خیانەتێ ل مللەتی دکەن و هەڤکارییا دوژمنی دکەن. ئەو چیایێن د مۆتێڤیدا ئاماژێ د دەنە ئەوی سکرێ دوژمنی درۆستکری ئانکو ئەو زۆرداری و ستەمە یا کو ل خەلکێ بێگونەهـ دهێتەکرن. ب ڕەنگەکێ گشتی و ل دویڤ ئەوان ئاڕاستێن دەلالییێن د ناڤ ئەڤی مۆتێڤیدا هاتین، ئەم د شێن بێژین: چونکی دوژمنی وەلات داگیرکرە و کوشتن و تالانکرن و ئازار ل ناڤ وەلاتی بەلاڤکرنە، ئەڤجا وەلات مینا گولەکا چرمسی بێ ڕەوش بوویە، هەمی ڕێك و کولان لێگرتینە و هەر وەکو سکرەك ل دۆرمانێن ئەوی دروستکری، ئەڤجا هۆزانڤانی ژی ڕێکا خەبات و ئازادکرنا وەلاتی گرتە بەرخۆ.

٢–٤– هۆزانا(یەکەمین ژ ووان):

(٤٥).

- شلوڤەكرنا ڤى ويَنەى:

أ- پيَكهاتە و بنياتيَ دەرەكييَ ڤى ويَنەى:

هەر وەكو ديار، ئەڤ مۆتيڤە وەكو پيَكهاتە، ژ دوو رِەهەنديَن سەرەكى پيَكدهيت، ديارە وينىَ دوو ئەڤينداريَن گەلەك حەژ ئيَك دكەن هاتييە كيشان،ئەو كەسىَ دكەڤيتە لاييَ رِاستيَ ژ ئەڤى مۆتيڤى و ل گۆرەى بەرژەنگ و سيماييَن ئەوى، ديارە كو ژنە و ئەو كەسىَ دكەڤيتە لاييَ چەپيَ ژ مۆتيڤى و ل گۆرەى سەرو سيماييَ ئەوى ديارە كو زەلامە و هندەك پەرِ ژى مينا يَين فريشتەيان پيڤە ديارن.

ب- بنياتيَ ناڤەكييَ ڤى ويَنەى:

ناڤونيشانيَ ئەڤيَ هۆزانيَ پەيوەندييەكا رِاستەوخۆ ل گەل مۆتيڤى هەيە،چونكى(يەكەمين ژووان) وەسانىَ خويادكەت كو بۆ جارا ئيَكيَ دوو ئەڤيندار ب گەهنە ئيَك،هۆزانڤان هەر ژ دەستپيَكا هۆزانيَ خويادكەت كو دلخۆشييا خۆ د گەل ژڤانيَ يارا خۆ رِادگەهينيت،وەسانىَ نيَزيكى ئيَك دبن تاكو سەروسيماييَ ديَمىَ ئەوان تيَكەلى ئيَك دبيت كو ئەڤ چەندە ژى و ب ئاشكەراى د ناڤ مۆتيڤيدا هاتييە رِەنگڤەدان:

((چەندە خۆشە لە گەلَ تۆدا بوون
دواى گەيشتن بە تەماويترين بە
شەرمندەترين سيما
نيگاى چاوەكانمان تيَكەلاَو دەبيَت)) (٤٦).

پشتى هينگىَ هۆزانڤان، سالۆخا خۆشتڤييا خۆ وەكو فريشتەكى د دەتە،خويادكەت كو چوونا دگەل ئەوىَ هەر وەكو چوونا بەهەشتييە ، ديسان

بۆ خويادكەت كانێ ئەو دزانيت حەزێن ئەوێ چنە و چەوانێ د ناڤ گيانێ ئەويدا دگەڕهيت،هەروەسا بۆ دياردكەت كانێ چ خەم ژی هەنە:

((لە بەرزترين لوتكەدا بۆت دەنووسم
بە هەموو تەمەنم لە تۆ زياتر فريشتەيەك
بەسەر ئاسمانی نشتمانەكەمدا نەفڕيوە
ئەی فريشتەی ڕەشپۆشەكەی من
لە گەڵ تۆدا بوون كۆتايی ناخۆشيەكانە
وەك دانشتنە لە خێوەتەكانی فيردەوسدا
لێت تێ دەگەم
دەزانم دڵت چی دەڵێت
دەزانم چۆن لە پانتاييەكانی ڕۆحمدا گوزەردەكەيت
دەزانم چەندە هيواو چەندە خەمت هەيە)) (٤٧).

هۆزانڤان ل دوماهيكا ئەڤێ هۆزانێ، خويادكەت كو ژ بەر ئەڤينا خۆ دگەل ئەڤێ كچێ فێری بەرائەت و بێگۆنەهيێ بوويە، هەر ژبەر ئەڤێ ئەڤينيێ فێری نڤێسينا هۆزانێ ژی بوويە:

((من لەبەر دەرگای ئێوەدا بۆ يەكەمين جار
فێری نيگاكانی بەرائەت بووم
فێری ئەوە بووم كە لەسەر بەرزاييە كانەوە
هاوار بكەم خۆشم ئەوێت
فێری ئەو بووم لە بەرامبەرت دابنيشم و شيعر بنووسم)) (٤٨).

ج– بنياتێ دەلالييێ ئەڤی وێنەی:

ب ديتنا مە" مەبەستا هۆزانڤانی ژ بەرجەستەكرنا ئەڤی مۆتيڤی ئەوە كو دڤێت ڕادێ ئەوێ حەژێكرنا خۆ بۆ دلبەرا خۆ ڕابگەهينيت، ب ديتنا مە ئەو پەڕێن ب خۆڤە كرين ژی دەربڕينێ ژ بەرائەتا ئەڤينا ئەوان دكەت و شێوێ هەمبێزكرنا ئەوان د مۆتيڤيدا ،دەربڕينێ ژ هندێ دكەت كو ب ڕادەكێ مەزن عەشقا خۆ د گەل دلبەرا خۆ ل قەلەمددەت .ئانكو ئەم دشێن بێژين ژ ئاراستا دەلالەتا ئەڤی مۆتيڤی خويادبيت كو هۆزانڤان ب ڕادەكێ مەزن و ب بێگۆنەهييا بێگەرد حەژێكرنێ د گەل دلبەرا خۆ دكەت.

ئەنجام

پشتی كو مە، ئەڤ بابەتە ژ لايێ تيوری و پراكتيكی ڤە ئازراندی و خالێن پێدڤی ژێ داينە رۆاستەسەركرن،ئەڤجا ئەم گەهەشتينە ئەڤان ئەنجامێن خوارێ:

١. مۆتيڤ وەكو جۆرەكێ وێنەكرنا ديتنا هۆزانی شيايە ببيتە ڕەهەندەكێ دەلالييێ بژارە ژ بۆ بەرجەستەكرنا رامان و دەلالەتا هۆزانێ.
٢. مۆتيڤ نە بتنێ ب ئێك شێوە دگەل تێكستێ هۆزانێ هاتييە دارێتن بەلكو هندەك جاران بەری ناڤونيشانێ هۆزانێ هاتييە و هندەك جاران ژی پشتی تێكستێ هۆزانێ هاتييە و هندەك جارانژی بوويە پشكەك ژ ناڤونيشانێ هۆزانێ.
٣. هندەك مۆتێڤ تێكەلی ناڤخۆييا تێكستێ هۆزانێ بووينە و مينا باگراوەندەكی بۆ هۆزانێ هاتينە كێشان.
٤. هندەك وێنەيێن مۆتيڤی برەنگەكێ راستەخو ئامازە ب ناڤەڕۆكا هۆزانان بەخشيە.

٥. ئەڤ مۆتيڤە شيانە ببنە كليلێن كۆدڤەكەر بۆ دياركرنا دەلالەتا ڤەشارتييا هۆزانێ.

پەراويز و ژێدەر:

ئێك: پەراويز:

١- د. شاكر عبد الحميد(٢٠٠٥): عصر الصورة (السلبيات و الاجابيات).سلسلة عالم المعرفة، سلسلة كتب ثقافية شهرية يصدرها المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب ، العدد(٣١١)، الكويت، ص٧.

٢- أ. ساعد ساعد و د.عبيدة صبطي(٢٠١٢): الصورة الصحفية (دراسة سيميولوجية).المكتب الجامعي الحديث، اسكندرية/مصر، الطبعة الاولى،ص٤١.

٣- طوني بينيت و اخران(٢٠١٠): مفاتيح إصطلاحية جديدة (معجم مصطلحات الثقافة و المجتمع)، ترجمة: سعيد الغانمي، المنظمة العربية للترجمة، توزيع: مركز دراسات الوحدة العربية، بيروت، الطبعة الاولى،ص٤٤٠-٤٤١.

٤- إبن منظور(١٩٩٧):لسان العرب.المجلد الرابع،دار صادر،بيروت، الطبعة الاولى،ص٨٥.

٥- Kamêran Botî(2006): Ferhenga Kamêran(kurdî - kurdî). Dezgeha spîrêz ya Çap w weşnê,Dihok, Çap êkê ,bp719.

٦- د.مازن عرفة(٢٠٠٧): سحر الكتاب و فتنة الصورة(من الثقافة النصية الى سلطة الامرئي).التكوين للتأليف و الترجمة و النشر، دمشق، الطبعة الاولى،ص٤٣١.

٧- د. مهدي صلاح الجويدي(٢٠١٢): التشكيل المرئي في النص الروائي الجديد.عالم الكتب الحديث للنشر و التوزيع، أربد/ الاردن،الطبعة الاولى،ص١٥-١٦.

٨- د. مهدي صلاح الجويدي: ژێدەرێ بەرێ ، بپ٢٦-٢٧.

٩- قدور عبدالله الثاني(٢٠٠٧): سيميائية الصورة (مغامرة سيميائية في أشهر الارساليات البصرية في العالم).مؤسسة الوراق للنشر و التوزيع،عمان / الاردن،الطبعة الاولى،ص٢٤-٢٥.

١٠- د. جميل حمداوي(٢٠١١): السيميولوجيا بين النظرية و التطبيق. مؤسسة الوراق للنشر و التوزيع،عمان / الاردن،الطبعة الاولى،ص٤٢٧.

١١- فريد الزاهي(٢٠٠٤): فيما وراء المفاهيم (فتنة الصورة و سلطتها). مجلة(علامات)، مجلة ثقافية محكمة- تعنى بالسميائيات والدراسات الأدبية الحديثة والترجمة،مكناس / المغرب، العدد(١٨)،ص٣.

١٢- د.بلاسم محمد(٢٠٠٨):الفن التشكيلي قراءة سيميائية.دار مجدلاوي للنشر، عمان/ ،الطبعة الاولى. ص٦٨.

١٣- د. فايزة يخلف(٢٠١٢): سيميائيات الخطاب و الصورة . دار النهضة ،بيروت/ لبنان، الطبعة الاولى، ص١٢٧.

١٤- جوديت لازار(١٩٩٦): الصورة.ترجمة: حميد سلاسي، مجلة(علامات)، ،مكناس / المغرب، العدد(٥)،ص١.من موقع(سعيد بنكراد) الاليكتروني.ژڤی سايتی هاتيه وەرگرتن:

http://saidbengrad.free.fr/al/n5/index.htm

١٥- د. طارق عابدين إبراهيم عبدالوهاب(٢٠١٢): قراءة الصورة التشكيلية بين الحقيقة و الايحاء.مجلة العلوم الانسانية و الاقتصادية،جامعة السودان للعلوم و التكنولوجيا،العدد الاول،يوليو،ص١٠٩.

١٦- د. فايزة يخلف:ژێدەرێ بەرێ ، بپ١١٨-١١٩.

١٧- د. شاكر عبد الحميد: ژێدەرێ بەرێ ، بپ٨-٢٠.

١٨- لامية شهيي مونة و فوزية خليفي(٢٠٠٩/ ٢٠١٠): دراسة سيميولوجية للإشهار التلفزيوني (الومضة الإشهارية نجمة للهاتف النقال نموذجا). مذكرة لنيل شهادة ليسانس في علوم الاعلام و الاتصال، قسم علوم الاعلام و الاتصال، معهد اللغات و علوم الاعلام و الاتصال،جامعة(يحى فارس بالمدية/ الجزائر)، باشراف: مليكة هارون، غير منشورة، السنة الدراسية: ص٤-٦.

١٩- د. جميل حمداوي:سيميوطيقا الصورة المرئية أو البصرية.من موقع(شبكة الالوكة للثقافة و المعرفة) الاليكتروني،ص15.ژ ڤی سايتی هاتيه وەرگرتن:

http://www.alukah.net/culture/0/61044/

٢٠- سعدية محسن عايد الفضلي(٢٠١٠): ثقافة الصورة و دورها في إثراء التذوق الفني لدى المتلقي.دراسة مقدمة إلى قسم التربية الفنية لنيل درجة الماجستير،قسم التربية الفنية، كلية التربية، جامعة ام القرى/ السعودية، باشراف:د. عبدالعزيز علي الحجيلي، غير منشورة، ص٦١.

٢١- عبدالحق بلعابد: سيميائيات الصورة(بين آليات القراءة و فتوحات التأويل).من موقع(رواحل)الاليكتروني، ص٩. ژ ڤی سايتی هاتيه وەرگرتن:

http://rawahil.maktoobblog.com/13657
٢٢- جيل دولوز(١٩٩٧): الصورة – الحركة أو فلسفة الصورة. ترجمة: حسن عودة، منشورات وزارة الثقافة – المؤسسة العامة للسينما،دمشق، د – ط ،ص٢١.
٢٣- د. حبيب مونسي(٢٠٠٣):آليات التصوير في المشهد القرآني (قراءة في إستطيقا الصورة الادبية). مجلة التراث العربي، العدد(٩١)،أيلول/سبتمبر،ص١٥١.
٢٤- عبدالحق بلعابد: ژێدەرێ بەرێ، بپ٩.
٢٥- سعدية محسن عايد الفضلي: ژێدەرێ بەرێ، بپ٦٢.
٢٦- جاك فونتانى(٢٠٠٣):سيمياء المرئي.ترجمة:د.علي أسعد،دار الحوار للطباعة و النشر و التوزيع،اللاذقية/سوريا، الطبعة الاولى،ص٣٤.
٢٧- عبدالحق بلعابد: ژێدەرێ بەرێ، بپ١٠.
٢٨- أحمد جمال الدين بلال(٢٠٠٢):الصورة الفوتوغرافية التشكيلية و علاقتها بمدارس الفن التشكيلي الحديثة.رسالة مقدمة إلى قسم الفوتوغرافيا و السينما و التلفزيون للحصول على درجة ماجستير في الفنون التطبيقية،قسم الفوتوغرافيا و السينما و التلفزيون، كلية الفنون التطبيقية، جامعة حلوان/مصر، بإشراف:د. محمد أسامة صقر، غير منشورة،ص٩٨.
٢٩- سعدية محسن عايد الفضلي: ژێدەرێ بەرێ، بپ٦٤.
٣٠- دومينيك مانغونو(٢٠٠٨):المصطلحات المفاتيح لتحليل الخطاب.ترجمة: محمد يحياتين،الدار العربية للعلوم ناشرون و منشورات الاختلاف،بيروت/الجزائر، الطبعة الاولى، ص١٢٤-١٢٥.
٣١- د.حميدة مهدي سميسم(٢٠٠٩): بنية الصورة و سياسة الاتصال(دراسة في إشكالية البنية الاتصالية للاستهلاك و الثقافة العربية).مجلة(الباحث الاعلامي)، مجلة فصلية علمية محكمة تصدر عن كلية الاعلام–جامعة بغداد،العدد(٦-٧)، حزيران- أيلول،ص ٢٣.
٣٢- سعاد عالمي(٢٠٠٤): مفهوم الصورة عند ريجيس دوبرى: افريقيا الشرق/ المغرلاب،الطبعة الاولى، ص٣٥.
٣٣- عبدالمجيد العابد: ژێدەرێ بەرێ،بپ٤٣.
٣٤- رێكێش ئامێدى(١٩٨٥): لیڤەنابم (هۆزان). بهاريكاريا ئەميندارىا گشتيا رەوشەنبیری و لاوان هاتيە چاپ كرن، بەغدا ، ب–چ،بپ٢٤.
٣٥- هەمان ژێدەر، بپ٢٣.
٣٦- هەمان ژێدەر ،بپ٢٥.
٣٧- رەمەزان عيسا(١٩٩٠): داستانا عشقا نەمر(هۆزان). ژ وەشانێن كۆمەلا نڤيسەرێن كوردستانێ،ئيران، ب- چ، بپ١٠٤.
٣٨- هەمان ژێدەر ، بپ١٠٥.
٣٩- هەمان ژێدەر بپ١٠٦-١٠٧.
٤٠- هەمان ژێدەر ، بپ١٠٧-١٠٨.
٤١- اسماعيل بادى(٢٠٠٤): پەيڤێن تە .. بەرەف ئاسۆيێت بلند دفرن (هۆزان).دهۆك،چاپا ئێكێ، بپ٣٢.
٤٢- هەمان ژێدەر ، بپ٣٣.
٤٣- هەمان ژێدەر،بپ٣٣-٣٤.
٤٤- هەمان ژێدەر ، بپ٣٣-٣٤.
٤٥- محمد عەدنان عوسمان(٢٠٠٨): كە بير لە تۆ دەكەمەوە (شيعر).هەولێر، چاپى يەكەم ، بپ٥٢.
٤٦- هەمان ژێدەر، بپ٥١.
٤٧- هەمان ژێدەر و هەمان بەرپەر.
٤٨- هەمان ژێدەر ،بپ٥٢.

دوو: ژێدەر:

١- إبن منظور(١٩٩٧):لسان العرب.المجلد الرابع،دار صادر،بيروت، الطبعة الاولى.
٢- أحمد جمال الدين بلال(٢٠٠٢):الصورة الفوتوغرافية التشكيلية و علاقتها بمدارس الفن التشكيلي الحديثة.رسالة مقدمة إلى قسم الفوتوغرافيا و السينما و التلفزيون للحصول على درجة ماجستير في الفنون التطبيقية،قسم الفوتوغرافيا و السينما و التلفزيون، كلية الفنون التطبيقية، جامعة حلوان/مصر، بإشراف:د. محمد أسامة صقر، غير منشورة.
٣- اسماعيل بادي(٢٠٠٤): پەيڤێن تە .. بەرەف ئاسۆيێت بلند دفرن (هۆزان).دهۆك،چاپا ئێكێ.
٤- د.بلاسم محمد(٢٠٠٨):الفن التشكيلي قراءة سيميائية.دار مجدلاوي للنشر، عمان/ ،الطبعة الاولى.
٥- جاك فونتانى(٢٠٠٣):سيمياء المرئي.ترجمة:د.علي أسعد،دار الحوار للطباعة و النشر و التوزيع،اللاذقية/سوريا، الطبعة الاولى.

٦- د. جميل حمداوي(٢٠١١): السيميولوجيا بين النظرية و التطبيق. مؤسسة الوراق للنشر و التوزيع،عمان / الاردن،الطبعة الاولى.

٧- د. جميل حمداوي:سيميوطيقا الصورة المرئية أو البصرية.من موقع(شبكة الالوكة للثقافة و المعرفة) الاليكتروني.ژ ڤى سايتى هاتيه وەرگرتن:
http://www.alukah.net/culture/0/61044/

٨- جوديت لازار(١٩٩٦): الصورة.ترجمة: حميد سلاسي، مجلة(علامات)، ،مكناس / المغرب، العدد(٥).من موقع(سعيد بنكراد) الاليكتروني.ذظى سايتى هاتية وةرطرتن:
http://saidbengrad.free.fr/al/n5/index.htm

٩- جيل دولوز(١٩٩٧): الصورة – الحركة أو فلسفة الصورة. ترجمة: حسن عودة، منشورات وزارة الثقافة – المؤسسة العامة للسينما،دمشق، د – ط.

١٠- د. حبيب مونسي(٢٠٠٣):آليات التصوير في المشهد القرآني (قراءة في إستطيقا الصورة الادبية). مجلة التراث العربي، العدد(٩١)،أيلول/سبتمبر.

١١- د.حميدة مهدي سميسم(٢٠٠٩): بنية الصورة و سياسة الاتصال(دراسة في إشكالية البنية الاتصالية للاستهلاك و الثقافة العربية).مجلة(الباحث الاعلامي)، مجلة فصلية علمية محكمة تصدر عن كلية الاعلام–جامعة بغداد،العدد(٦–٧)، حزيران– أيلول.

١٢- دومينيك مانغونو(٢٠٠٨):المصطلحات المفاتيح لتحليل الخطاب.ترجمة: محمد يحياتين،الدار العربية للعلوم ناشرون و منشورات الاختلاف،بيروت/الجزائر، الطبعة الاولى.

١٣- رەمەزان عيسا(١٩٩٠): داستانا عشقا نەمر(هۆزان). ژ وەشانێن كۆمەلا نڤيسەرێن كوردستانێ،ئيران، ب– چ.

١٤- رێكێش ئاميدى(١٩٨٥): لیڤەنابم (هۆزان). بهاريكاريا ئەميندارىا گشتيا رەوشەنبيرى و لاوان هاتيە چاپ كرن، بەغدا ، ب–چ.

١٥- أ. ساعد ساعد و د.عبيدة صبطي(٢٠١٢): الصورة الصحفية (دراسة سيميولوجية).المكتب الجامعي الحديث، اسكندرية/مصر، الطبعة الاولى.

١٦- سعاد عالمي(٢٠٠٤): مفهوم الصورة عند ريجيس دوبرى: افريقيا الشرق/ المغرلاب،الطبعة الاولى.

١٧- سعدية محسن عايد الفضلي(٢٠١٠): ثقافة الصورة و دورها في إثراء التذوق الفني لدى المتلقي.دراسة مقدمة إلى قسم التربية الفنية لنيل درجة الماجستير،قسم التربية الفنية، كلية التربية، جامعة ام القرى/ السعودية، باشراف:د. عبدالعزيز علي الحجيلي، غير منشورة.

١٨- د. شاكر عبد الحميد(٢٠٠٥): عصر الصورة (السلبيات و الاجابيات).سلسلة عالم المعرفة، سلسلة كتب ثقافية شهرية يصدرها المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب ، العدد(٣١١)،الكويت .

١٩- د. طارق عابدين إبراهيم عبدالوهاب(٢٠١٢): قراءة الصورة التشكيلية بين الحقيقة و الايحاء.مجلة العلوم الانسانية و الاقتصادية،جامعة السودان للعلوم و التكنولوجيا،العدد الاول،يوليو.

٢٠- طوني بينيت و اخران(٢٠١٠): مفاتيح إصطلاحية جديدة (معجم مصطلحات الثقافة و المجتمع)، ترجمة: سعيد الغانمي، المنظمة العربية للترجمة، توزيع: مركز دراسات الوحدة العربية، بيروت، الطبعة الاولى.

٢١- عبدالحق بلعابد: سيميائيات الصورة(بين آليات القراءة و فتوحات التأويل).من موقع(رواحل)الاليكتروني. ژ ڤى سايتى هاتيه وەرگرتن:
http://rawahil.maktoobblog.com/13657

٢٢- د. فايزة يخلف(٢٠١٢): سيميائيات الخطاب و الصورة . دار النهضة ،بيروت/ لبنان، الطبعة الاولى.

٢٣- فريد الزاهي(٢٠٠٤): فيما وراء المفاهيم (فتنة الصورة و سلطتها). مجلة(علامات)، مجلة ثقافية محكمة– تعنى بالسميائيات والدراسات الأدبية الحديثة والترجمة،مكناس / المغرب، العدد(١٨).

٢٤- قدور عبدالله الثاني(٢٠٠٧): سيميائية الصورة (مغامرة سيميائية في أشهر الارساليات البصرية في العالم).مؤسسة الوراق للنشر و التوزيع،عمان / الاردن،الطبعة الاولى.

٢٥- Kamêran Botî(2006): Ferhenga Kamêran(kurdî - kurdî). Dezgeha spîrêz ya Çap w weşnê,Dihok, Çap êkê.

٢٦- لامية شهي مونة و فوزية خليفي(٢٠٠٩/ ٢٠١٠): دراسة سيميولوجية للإشهار التلفزيوني (الومضة الإشهارية نجمة للهاتف النقال نموذجا). مذكرة لنيل شهادة ليسانس في علوم الاعلام و الاتصال، قسم علوم الاعلام و الاتصال، معهد اللغات و علوم الاعلام و الاتصال،جامعة(يحى فارس بالمدية/ الجزائر)، باشراف: مليكة هارون، غير منشورة.

٢٧- د.مازن عرفة(٢٠٠٧): سحر الكتاب و فتنة الصورة(من الثقافة النصية الى سلطة الامرئي).التكوين للتأليف و الترجمة و النشر، دمشق، الطبعة الاولى.

٢٨- محمد عەدنان عوسمان(٢٠٠٨): كە بير لە تۆ دەكەمەوە (شيعر).هەولێر، چاپى يەكەم.

٢٩- د. مهدي صلاح الجويدي(٢٠١٢): التشكيل المرئي في النص الروائي الجديد.عالم الكتب الحديث للنشر و التوزيع، أربد/ الاردن،الطبعة الاولى.

الخلاصة:

تهدف هذه الدراسة الى تبيان وظيفة الصورة البصرية (الموتيف)، بغية تجسيد المعنى و الدلالة الخفية للنص الشعري. و على الرغم ان الشعر الكوردي الحديث ، يتضمن الموتيف و على نطاق واسع،الا انه يوجد فراغ في هذا المجال . و قد كان اختيارنا لموضوع هذا البحث الموسوم ب (وظيفة الصورة البصرية لتجسيد المعنى في النص الشعري-نوع الموتبف نموذجا-) محاولة لسد هذا الفراغ و بيان الصورة البصرية نظريا و تحليل الموتيف بصورة تطبيقية لبعض النصوص الشعرية. و تبين ان الموتيف المصاحب للنصوص الشعرية يلعب وظيفة محورية لتجسيد المعنى و الدلالة الخفية في النصوص. كما ان الموتيف يمثل عنصرا فنيا في نسيج النصي للقصائد، و له دور فعال لدى المتلقي لاجل تحليل المعنى في النصوص الشعرية، و في الختام الى مجموعة من النتائج.

Abstract:

This study aims to demonstrate the function optical image (Almutev), in order to Ngesad hidden meaning and significance of the poetic text. Although the modern Kurdish poetry, and includes Almutev widely, but there is a vacuum in this area . And has been selected for the subject of this research is marked by (b function optical image to embody meaning in poetic text - type Almutpf model) attempt to fill this void and a statement optical image theory and analysis Almutev be applied to some of the poetic texts . And show that Almutev accompanying texts and poetry plays a pivotal function to embody the meaning and significance hidden in the texts . Also Almutev represents an element of art into the fabric of the text of the poems , and plays an active role at the receiver for the analysis of meaning in poetic texts , and in conclusion to a set of results.